

معاملات بورس اوراق بهادار

امیر کاظم شیریں کرمانشاه

مدرس دانشگاه

انتشارات طوق

سرشناسه	: شیری کرمانشاهی، امیر کاظم، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: معاملات بورس اوراق بهادار / امیر کاظم شیری کرمانشاهی.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات طوی، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۸ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۵۹۶-۹-۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیفا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۳۹-۱۴۷، همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: بورس - اوراق بهادار
رده بندی کنگ	: ۱۳۹۴ ق ۹۴ ش/ HG۴۵۵۱
رده بندی دیویی	: ۳۳۲/۶۴۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۰۷۲۱۱

انتشارات طوی

عنوان کتاب :	معاملات بورس اوراق بهادار
مولف :	امیر کاظم شیری کرمانشاهی
ناشر :	انتشارات طوی
نوبت و سال چاپ :	اول - ۱۳۹۴
قطع و تیراژ :	وزیری - ۵۰۰ جلد
قیمت :	۱۵۰۰۰۰ ریال
شابک :	۹۷۸ - ۶۰۰ - ۹۴۵۹۶ - ۹ - ۸

تلفن ثبت سفارش : ۸۶۰۷۱۳۱۵ - ۰۲۱

جهت خرید اینترنتی کتاب می توانید به سایت www.agmonji.com مراجعه فرمایید.

حق چاپ و نشر محفوظ و مخصوص ناشر است.

چکیده

بورس اوراق بهادار در بازار سرمایه ایران ، بازار اختصاصی و نسبتاً پیشرفته ای است که در آن انواع اوراق بهادار بوسیله قراردادهای خاص با دخالت کارگزاران بورسی و از طریق سامانه الکترونیک، معاملات بورس و با رعایت تشریفات و شرایط اختصاصی خرید و فروش می گردد. اهداف این بازار نوین از جمله مدیریت ریسک ، تامین منابع مالی شرکت ها و ناشران بورسی و تخصیص بهینه منابع و بازدهی مناسب و بهتر سرمایه گذاری های بورسی محقق گردد با مطالعه بورسی مقررات حاکم بر بورس اوراق بهادار علاوه بر قواعد عمومی قراردادها به قواعد و اصولی دست می یابیم که به نظر اختصاص به معاملات بورس اوراق بهادار دارد. اصول نمایندگی کارگزاران بورس اوراق بهادار و امانی بودن ید کارگزاران و حسن نیت در مبحث اصول حاکم بر طرفین معاملات و اصول استاندارد بودن ، نقد شوندگی، افشای اطلاعات در مبحث اصول حاکم بر موضوع معاملات و اصول تشریفاتی بودن ، رقابت ، نظارت ، نقدی بودن و تضمین معاملات و بورس داری در فرآیند معاملات بورس اوراق بهادار از جمله اصولی هستند که در این تحقیق شناسایی و مورد تحلیل قرار خواهند گرفت .

کلید واژه ها : بورس ، بورس اوراق بهادار ، بازارهای بورس اوراق بهادار ، فرآیند معاملات بورسی ، اصول حاکم بر معاملات بورس اوراق بهادار .

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	چکیده
۹	تقدیم به
۱۱	مقدمه

(بخش اول)

مفاهیم و کلیات بورس و فرایند معاملات آن

۱۸	فصل اول : مفاهیم بورس و تاریخچه آن
۱۸	مبحث اول : تعریف بورس
۲۱	مبحث دوم : تاریخچه بورس در د
۲۱	گفتار اول : بورس آمستردام
۲۱	گفتار دوم : بورس در لندن
۲۳	گفتار سوم : بورس در آمریکا
۲۵	گفتار چهارم : بورس در اسپانیا
۲۶	گفتار پنجم : بورس در مالزی
۲۸	مبحث سوم : تاریخچه بورس در ایران

فصل دوم : بورس اوراق بهادار و بازارهای آن و فرایند معاملات بورسی

۳۴	مبحث اول : مفهوم بورس اوراق بهادار و بازارهای آن
۳۴	گفتار اول : تعریف بورس اوراق بهادار
۳۸	گفتار دوم : ارکان بورس اوراق بهادار
۴۵	گفتار سوم : بازارهای بورس اوراق بهادار
۶۰	مبحث دوم : فرایند معاملات بورس اوراق بهادار
۶۰	گفتار اول : معاملات بورسی اوراق بهادار
۶۱	گفتار دوم : مکانیزم معاملات بورس اوراق بهادار

(بخش دوم)

اصول حاکم بر معاملات بورس اوراق بهادار

- ۷۲ فصل اول : اصول حاکم بر طرفین معاملات بورس اوراق بهادار
- ۷۲ مبحث اول : اصل نمایندگی و امانی بودن ید کارگزاران بورس اوراق بهادار
- ۷۳ گفتار اول : مفهوم و ماهیت نمایندگی
- ۷۴ گفتار دوم : ویژگی و اوصاف نمایندگی
- ۸۰ گفتار سوم : قصد نمایندگان طرفین معاملات بورسی و رضای آن
- ۸۳ گفتار چهارم : اهلیت کارگزاران بورس اوراق بهادار
- ۸۶ مبحث دوم : اصل حسن نیت کارگزاران بورس اوراق بهادار
- ۸۶ گفتار اول : مفهوم و تعریف حسن نیت
- ۸۷ گفتار دوم : نقش حسن نیت در انعقاد قرارداد در حقوق ایران
- ۹۰ گفتار سوم : اصل حسن نیت اعدای بورس اوراق بهادار

- ۹۵ فصل دوم : اصول حاکم بر موضوع و فرایند معاملات بورس اوراق بهادار
- ۹۵ مبحث اول : اصول حاکم بر موضوع معاملات بورس اوراق بهادار
- ۹۵ گفتار اول : اصل استاندارد بودن موضوع معاملات بورس اوراق بهادار
- ۹۸ گفتار دوم : اصل نقدشوندگی موضوع معاملات بورس اوراق بهادار
- ۱۰۱ گفتار سوم : اصل افشای اطلاعات موضوع معاملات بورس اوراق بهادار
- ۱۰۹ مبحث دوم : اصول حاکم بر فرایند معاملات بورس اوراق بهادار
- ۱۰۹ گفتار اول : اصل تشریفاتی بودن معاملات بورس اوراق بهادار
- ۱۱۱ گفتار دوم : اصل رقابت در معاملات بورس اوراق بهادار
- ۱۱۳ گفتار سوم : اصل نظارت بر معاملات بورس اوراق بهادار
- ۱۱۸ گفتار چهارم : اصل نقدی بودن و تضمین معاملات بورس اوراق بهادار
- ۱۲۴ گفتار پنجم : اصل بورس بازی در معاملات بورس اوراق بهادار

نتیجه گیری

منابع و مأخذ

با همه وجود از راهنمایی ها و تلاش های دلسوزانه استاد محترم راهنما جناب آقای دکتر جواد حسین زاده کمال تشکرو قدر دانی را می نمائیم همچنین از راهنمایی و مساعدت استاد محترم مشاور جناب آقای دکتر عباس طوسی سپاسگزاری می نمایم و از لطف و بذل توجه و قبول زحمت استاد محترم داور جناب آقای دکتر جلیل قنوانی صمیمانه تشکر می نمایم .

اینک که اساتید محترم گروه حقوق آقای دکتر حمید رضا اصلانی ، دکتر حکمت نیا ، دکتر پارسا پرز و دکتر الهی که طی دوره تحصیل از محضرشان بهره مند شده ام کمال تشکر و امتنان را دارم و به سر ادب دست تمام اساتید بزرگوار را می بوسم .

مقدمه

بازار سرمایه ایران از سال ۱۳۴۵ با تاسیس بورس اوراق بهادار، تحولات قابل توجهی را تجربه نموده که از مهم ترین آنها میتوان از حذف اوراق قرضه و اسناد خزانه به دلیل ربوی بودن آنها از اوراق بهادار پس از پیروزی انقلاب اسلامی و جایگزین اوراق مشارکت، تشکیل بورس فلزات و کشاورزی و بکارگیری ابزارهای نوین مالی مانند قراردادهای آتی و اختیار معامله و استخدام سامانه الکترونیک معاملات و تصویب قانون بازار بورس اوراق بهادار و تاسیس سازمان بورس و شرکت بورس اوراق بهادار (سهامی عام) و اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی و واگذاری سهام شرکت های دولتی به سایر بخش های اقتصادی و ادغام بورس فلزات و کشاورزی، تشکیل بورس کالا و فرابورس و بورس انرژی نام برد. بورس های ایران علیرغم توسعه و پیشرفت های کیفی و کمی در دهه اخیر به نظر هنوز در ابتدای راه توسعه فراگیر در اقتصاد ایران هستند. یکی از نیازهای ضروری توسعه بازار سرمایه ایران فرهنگ سازی بورس در جامعه اقتصادی و اجتماع ایران است و یکی از بسترهای فرهنگ سازی آموزش افراد اجتماع توسعه و تدوین و تصویب قوانین و مقررات پیشرفته منطبق با نیازهای روز جامعه اقتصادی کشور است. در این راستا بررسی و تحلیل فرآیند معاملات بورس اوراق بهادار و اصول حاکم بر آن میتواند به شناسایی دقیق مقررات بورسی و رفع اجمال و ابهام از مقررات مربوطه و تعیین توانمند مناسب و رفع اختلاف اعضاء و آموزش سریع و آسان مقررات پیچیده بورسی نسبت به کارگزاران، بازارسازان، سرمایه گذاران، مدیران و کارکنان شرکت های بورسی، دانشجویان رشته های اقتصادی و مالی و حسابداری و حقوقی موثر واقع گردد. در این پایان نامه سعی شده با بررسی کلیات بورس مبنی بر تعریف و تاریخچه تشکیل بورس در جهان و ایران و انواع بورس ها و فرآیند معاملات در بخش اول و اصول حاکم بر معاملات بورس اوراق بهادار در بخش دوم درجۀ ای به این مهم گشوده گردد که امیدوارم قبول اهل نظر باشد.

بیان مسئله:

بورس بازار نوین و فراگیری است که نتیجه تحولات اجتماعی و اقتصادی دنیای معاصر است. ساماندهی بازار مالی و سرمایه، کارکردهای مهم بورس است، که به تناسب رشد اجتماعات و تحولات تازه و ایجاد شرایط و نیازهای جدید اقتصادی، بورس‌ها توانسته‌اند با انجام تغییرات مطلوب و ایجاد نوآوری‌های لازم و معرفی ابزارهای نوین مالی و ایجاد نهادهای مالی جدید و اصلاح قوانین و مقررات مربوطه و بکارگیری فن‌آوری‌های نو یا به پای علم و تکنولوژی و فناوری‌های جدید در نظام‌های اقتصادی مختلف پنج قاره رشد نموده و نقش فرآینده و بی‌بدیلی در بازارهای مالی و سرمایه و اقتصاد جهانی بازی نماید. عملکرد بازارهای بورس در تنها مرز کشورها متبوع را در نورددیده بلکه از مناطق اقتصادی مختلف دنیا گذشته و خدمات خود را به قاره‌های دیگر نیز گسترش داده‌اند. شرکت‌های چینی در سال ۲۰۱۰، بسته به ۲۷ درصد از حجم عرضه عمومی آمریکا را به خود اختصاص دهند که این بیانگر تحولات جدید و پیچیده در روابط اقتصادی بورس آمریکا بعد از ۲۲۰ سال قدمت بوده و تاثیر بورس را در اقتصاد جهانی روشن می‌سازد.

بورس ایران که دارای ۴۷ سال قدمت است از جنبه‌های گوناگونی با بورس‌های کشورهای پیشرفته صنعتی و معتبر دنیا تفاوت دارد در واقع می‌توان بورس ایران را نسبت به بورس‌های مطرح جهانی از نظر فعالیت‌های اقتصادی، حجم و میزان عرضه اولیه و حجم معاملات در بازار ثانویه و انواع بازارها و ابزارهای مالی و قوانین و مقررات حاکم و نهادهای مالی و ساختار بورس، نهادی نو یا و کوچک محسوب نمود.

تحولات اخیر اقتصادی جمهوری اسلامی ایران از جمله اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی که اقتضاء آن واگذاری شرکت‌ها و موسسات دولتی به بخش خصوصی از طریق بورس می‌باشد و همچنین مصوبات برنامه پنجم اقتصادی، نقش پررنگ تری به بورس ایران داده و به نظر با رشد تحولات اقتصادی، نقش بورس در نظام اقتصادی ایران نیز موثرتر خواهد گردید.

دانشمندان، اساتید بزرگوار و محققین و دانشجویان عموماً با رویکرد اقتصادی و مالی مفاهیم بورس ایران را بررسی و تحلیل نموده‌اند، بدیهی است تحلیل حقوقی بورس و معاملات بورسی یکی از ضرورت‌های مسلم جهت توسعه شناخت عمومی معاملات بورسی

بوده و برای نیل به این هدف مهم و اساسی نیاز است فرآیند معاملات بورس اوراق بهادار و اصول حاکم بر معاملات بورس اوراق بهادار که در قوانین و آئین نامه ها و مصوبات گوناگونی منعکس گردیده شناسایی و دسته بندی و بررسی و تحلیل گردد تا با انکاء به آنها بتوان تمام مسائل و ابهامات و مشکلات در عرضه اولیه و بازارهای آن و در بازار ثانویه بین سرمایه گذاران و سرمایه پذیران و بین کارگزاران و معامله گران و نهادهای مالی و بورس را تحلیل و روشن نمود.

بر واضح است که فرآیند معاملات بورس اوراق بهادار با معاملات معمول متفاوت خواهد بود و همچنین در معاملات بورسی علاوه بر اصول حاکم بر قراردادها مانند اصل آزادی قراردادها، اصل لزوم، اصل صحت، اصول دیگری نیز حاکم است بنابراین سؤالاتی بشرح زیر مطرح می گردد.

سوال های تحقیق:

- ۱ - فرآیند انعقاد معاملات بورس اوراق بهادار چگونه است ؟ و تفاوت آن با فرآیند معاملات عادی در چیست؟
- ۲ - اصول حاکم بر معاملات بورس اوراق بهادار کدام است ؟ و چه تفاوتی با اصول حاکم بر قراردادها دارد ؟
- ۳ - نتایج حاصل از اصول حاکم بر معاملات بورس اوراق بهادار چیست ؟

فرضیه های تحقیق :

- ۱ - فرآیند معاملات بورس اوراق بهادار تابع مقررات و شرایط خاصی است از جمله آنها می توان به زمان خاص انجام معاملات توسط کارگزاران به نمایندگی از ناحیه خریداران و فروشندگان، تنظیم فرم درخواست های خرید یا فروش اوراق بعنوان قبول مقدم کتبی و ایجاب موخر کتبی، ثبت درخواست های متقاضی در سامانه الکترونیک معاملات سازمان بورس و انجام تسویه یا پایایی اوراق بوسیله شرکت سپرده گذاری اشاره کرد در حالیکه در معاملات عادی زمان و مکان انجام معامله و شرایط معاملات اصولاً از قبل تعیین نگردیده و تابع اراده طرفین قرارداد است.

۲ - در معاملات بورس اوراق بهادار علاوه بر اصول عمومی سایر قراردادها می توان به اصول نمایندگی بودن ، نقدی بودن ، رقابتی بودن ، اطلاع رسانی ، شفافیت اطلاعات ، امانی بودن ید کارگزاران ، محرمانه بودن اسرار دستوردهندگان ، حل اختلاف معاملات بورسی در هیات داورى بورس ، اشاره نمود . که این اصول عمدتاً ناشی از شکل و شرایط کاملاً متفاوت معاملات بورس اوراق بهادار است در حالی که در سایر معاملات چنین محدودیت های ملاحظه نمی شود .

۳ - یکی از نتایج حاصل از اصول حاکم بر معاملات بورسی عبارتند از : اصول سرعت و رقابت و تضمین معاملات بورسی و استاندارد بودن و نقدی بودن و قابلیت نقد شوندگی موضوع معاملات بورسی ، نمایندگی و حسن نیت که بر طرفین معاملات بورس اوراق بهادار حاکم خواهند بود .

اهداف پژوهش :

بازارهای سرمایه ایران، بازارهای زیرین و نوظهوری هستند که بطور طبیعی مقررات حاکم بر آنها و ساختار بازارهای آن و ابزارهای بکار رفته مالی و معاملات بورس اوراق بهادار موجب ابهامات و اختلافاتی بین اعضاء بورس را خواهد گردید شناخت فرایند معاملات بورس اوراق بهادار و اصول حاکم بر آنها می تواند در شناخت دقیق و صحیح مقررات حاکم بر معاملات بورس اوراق بهادار و رفع ابهام و تفسیر مقررات مربوطه و تدوین قوانین و آیین نامه ها و دستورالعمل و بخشنامه های بورسی و رفع اختلافات سازمان و شرکت های بورس و کانون ها و هیات داورى و آموزش کارگزاران و نهادها و صندوق های سرمایه گذاری و اعضاء بورس ها و سرمایه گذاران موثر باشد .

ضرورت های انجام پژوهش :

موضوع غالب پژوهش های انجام شده و کتاب های تدوین شده با عنوان بورس ایران ، واجد رویکرد اقتصادی و تحلیل های مالی و حسابداری است و تحلیل های حقوقی معاملات بورسی غالباً شامل تحلیل شرعی و فقهی ابزارهای نوین مالی و معاملات بورسی بوده ،

بنابراین فرایند معاملات بورس اوراق بهادار و اصول حاکم بر آنها بصورت مشخص یکی از ضرورت های غیرقابل انکار پژوهش حقوقی بازار سرمایه ایران است .

روش تحقیق :

روش تحقیق در این پایان نامه تحلیلی توصیفی است و نوع کار تحقیقی کاربردی می باشد که با توجه به بدیع بودن موضوع در روش کار ، نگارنده ابتدا به شناسایی بورس اوراق بهادار جهان و ایران و انواع بورسهای ایران و فرایند معاملات بورسی و اصول حاکم بر معاملات بورس اوراق بهادار پرداخته است که با مطالعه منابع موجود شامل کتاب ها ، پایان نامه ، رسالات در کتابخانه های ملی ایران ، دانشگاه تهران ، مجلس شورای اسلامی دانشگاه تربیت مدرس ، دانشگاه امام صادق (ع) ، دانشگاه اقتصاد ، سازمان بورس اوراق بهادار و پژوهشگاه حقوقی ، چنان بر روی تارنماهای اینترنتی و انجام تحقیقات میدانی در سازمان بورس اوراق بهادار و شرکت بورس اوراق بهادار تهران از طریق مصاحبه با مسئولین مربوطه انجام پذیرفته است .

سوابق پژوهش :

بیشترین تحقیقاتی که در مورد بورس اوراق بهادار صورت پذیرفته ، تحقیقات اقتصادی و مالی و حسابداری بوده است و در این خصوص تعدیلات حقوقی قابل توجهی صورت نپذیرفته است تحقیقات حقوقی بازار سرمایه ایران عموماً در حوزه ساختار بازار سرمایه ، انواع اوراق بهادار و معاملات اوراق بهادار است و درخصوص اصول حاکم بر معاملات بورسی در حقوق داخلی به نظر تاکنون تحقیقی مستقل انجام نپذیرفته در حالیکه درخصوص اصول و قواعد عمومی قراردادها در حقوق مدنی و اصول حاکم بر اسناد تجاری تحقیقات قابل توجهی در حقوق ایران صورت پذیرفته است در پژوهش حاضر سعی شده اصول حاکم بر معاملات بورس اوراق بهادار علاوه بر مطالعه مقررات حاکم بر معاملات بورس از بررسی سایر منابع و مقالات مرتبط شناسایی و تدوین گردد .